ה'אקסודוס': דו"ח מחדר הקשר

מחבר: עזריאל עינב, 'גדעוני' על האוניה

באדיבות ההוצאה לאור של יד יצחק בן-צבי

בידינו היה מכשיר-קשר אמריקאי מטיפוס חדיש, חזק מאוד. לפי הערכתנו אפשר היה לשדר לארץ גם מאמצע הדרך. תחנת-השידור נמצאה בגשר, מקום לא טוב מבחינה אסטראטגית, כי ברגע שכובשים את הגשר, התחנה אבודה. לכן היתה לנו תחנה רזרבית בתחתית האונייה, שמטרתה היתה להמשיך בקשר גם לאחר כיבוש האונייה. אולם לא השתמשנו בתחנה הרזרבית, כי לא היינו זקוקים לה, ומלבד זאת זרקו הפליטים את המכשירים לים מתוך פחד.

את תכנית השידור הראשונה ביצענו כך: הוחלט לשדר בעברית, אנגלית, צרפתית וערבית. את תולדות האונייה כתב אחד המלחים שהיה באונייה משעת קנייתה ועד העמסת האנשים. הדברים תורגמו לכל ארבע הלשונות. את השידור הפוליטי ואת סיפור המסע כתב מפקד האונייה. הכומר-העיתונאי גראואל כתב את הפנייה לאו"ם. בערבית לא בוצע השידור, כי הקריין היה ממרוקו ולא ידע ערבית ארצישראלית. כל הדרך שלחנו לארץ מברקים וביקשנו שיכינו את האישור לקראת בוא האונייה. אחרי בחינת הגלים הגענו למסקנה באיזה גל לשדר, וכיצד. היה אתנו קריין-רדיו אמריקאי שהתנדב לעבוד בעלייה ב', שנתן לנו הוראות טכניות לדיבור במיקרופון. לאחר שקיבלנו הודעה מהארץ שהיישוב מוכן ביום ה' בערב, התחלנו לשדר מספרים באנגלית, כדי שמכשירי הקליטה של 'קול ישראל' [המחתרתי] יכוונו ואח"כ יוסיפו גל למכשירנו, כך שהשידור יישמע בשני גלים. בשעה 10 בערב בדיוק לפי שעון הארץ התחלנו בקריאה : 'העולם, האזן לספינת המעפילים של תנועת המרי העברי, "יציאת אירופה תש"ז", המתקרבת לחופי הארץ'. על אותו הטקסט חזרו גם באנגלית פעמים מספר. כך קראנו במשך 10 דקות, כדי שהיישוב יוכל לכוון את המקלטים והתחלנו בשידור. פתחנו באינפורמציה על מסעות האונייה עד נקודת היציאה. אחר-כך נקרא הנאום הפוליטי, ובעקבותיו הפנייה לאו"ם. השידור כולו ארך כ - 25 דקות. לאחר-מכן החל שידור דומה באנגלית מפי הקריין האמריקאי. את הפנייה הפוליטית והקריאה לאו"ם הקריא הכומר. אחרי השידור האנגלי הגיע תורו של השידור הצרפתי, שהוקרא על-ידי פליטה מצרפת. אחר-כך הודענו על תאריך השידור הבא ועל הגל. העברנו את המיקרופון לסיפון והשמענו מספר שירים : נערים מבין הפליטים שרו את שיר הפלמ"ח, שיר הפרטיזנים ואת 'התקווה'. הפליטים ישבו דמומים ונרגשים על הסיפון. כל הקהל הרב היה שרוי במתיחות עצומה, כי ידעו שלב היישוב כולו פועם אתם באותו הרגע.

בלילה התחלנו בחזרות לשידור הבוקר, שנקבע ל - 7.30. בערך ב - 3 בבוקר, בשעת החזרות, שמענו לפתע רעש עצום והודיעו לנו שאוניות-המשחית מתקיפות אותנו. הוריתי לאלחוטאי לקרוא לארץ באופן בהול, כדי להקים קשר חדש. אולם מכיוון שקריאה זו לא היתה בשעות הקשר, לא נענינו במשך שעתיים. ארגנתי מחלקה שתשמור על התחנה שעל הגשר מפני התפרצות חיילים בריטים. אחת המשחיתות התקרבה תוך כדי שיחה, והטילה עלינו ראש-גשר. כעשרה חיילים בריטים הצליחו לעבור לאונייתנו, תחת חיפוי של פצצות גאז, זרם מצינור גאז, מטר יריות וגם זרם מים. בהתחלה נבהלו הפליטים מפצצות הגאז. למשך דקות מספר הוכו הכול בסנוורים וצריבות עור. יש לציין שהחובשת שלנו הופיעה מיד עם 'מי בור', כדי לשטוף את הפנים, מה שעזר מאוד להחזרת הראייה. החיילים עלו על הגשר. נכנסו לחדר ההגה והסתגרו שם. מיד ניתקנו את ההגה ממערכת המכונה והכנסנו לשימוש את ההגה הרזרבי, שנמצא בתחתית האונייה. היה אתנו מצפן וכיוונו את הכלי מערבה מן החוף, כדי להתרחק מהמים הטריטוריאליים. יש להדגיש שההתקפה

נערכה במרחק של 22 מיל מחופי הארץ לפחות, כלומר 17 מיל מגבול המים הטריטוריאליים של ארץ-ישראל.

אנו לא היינו מוכנים להתקפה כזו. לפי הניסיון הקודם בספינות מעפילים, אסור לאוניות הצי הבריטי להתקיף לפני שנכנסים לחופי הארץ. אולם, אנו התחלנו להכין את הכול עוד באותו לילה, לקראת כניסה לתחומי המים הטריטוריאליים של ארץ-ישראל, ולכן בכל זאת היינו מוכנים במקצת. מתחנו רשתות-ברזל על כל הפתחים החיצוניים של הספינה, הנחנו חוטי-תיל בירכתיים כדי לסגור את המעבר לפנים האונייה וכך בודדנו את הסיפון העליון מהאונייה. את הנשים, הילדים ואת כל הגברים שלא היו מסוגלים להתמדות הכנסנו למחסנים. על הסיפון נשארו כ - 400 גברים, נערים מעטים ונשים אחדות.

בפנים האונייה היו 4100 איש, שלא ידעו ולא ראו מאומה מן הקרב, אולם קולות היריות, הרעש והצעקות על הסיפון גרמו לבהלה גדולה בקרב האנשים שבתחתית האונייה. בהמשך ההתגוננות, לאחר שכבר קיבלנו למעלה מ - 15 שיחות, נשברו דפנות העץ ומים נכנסו לפנים האונייה. רק הודות למסדרונות שהקיפו את האונייה מנענו אסונות גדולים. בינתיים, הצליחו הבריטים להחדיר לאונייה מספר נוסף של אנשים. ההתקפות בוצעו כך: שתי משחיתות היו מופיעות יחד, כך שנאלצנו לפצל את הכוחות שלנו. אז גילינו לראשונה שיש בינינו פצוע מיריות. עד אז חשבנו כי הבריטים מכוונים את כליהם למעלה, מעל לראשינו. מחדר ההגה הכבוש זרקו החיילים מדי פעם על האנשים פצצות של גאז מדמיע. רב-החובל תפש בידו פצצה כזו, זרק אותה חזרה לחדר ההגה וסגר על החיילים את הדלת. אותה שעה התחלנו שוברים את גג חדר ההגה בעזרת מוטות ברזל. רב-המלחים ביל מילמן קיבל אז כדור בלסת. ביד אחד החזיק את לסתו ובשנייה המשיך להתאבק אתם. שני סניטארים הורידו אותו לתחנת עזרה ראשונה על הסיפון. באותו זמן נפגע ביל ברנשטיין באלה בראשו, איבד את הכרתו והוכנס לאחד התאים. כעבור שעות מספר מת מפצעיו. קבוצת חיילים אחרת, שירתה על ירכתי הספינה, נתקלה בהתנגדות של אנשי הספינה, שזרקו אותם המימה. קבוצה נוספת נכנסה לאחד התאים, ותוך כדי קרב הוכו, נפצעו והוכנסו לאחר התאים כשבויים. קבוצה אחרת חדרה לחדר הרדיו. העובד, שנפגע מפצצת הגאז, נאלץ לצאת מן החדר וספג מכות, גם למחלקה ששמרה על חדר הרדיו ניתנה הוראה לשבור את הגג בגרזנים, כדי שנוכל להבריח את הפולשים מלמעלה.

הנשק שהיה בידינו - כמה טונות של שימורי בשר וסרדינים, כמה טונות של תפוחי-אדמה, צינורות שמן של מיכלי האונייה, צינורות מים לכיבוי שריפות וחגורת צינורות קיטור מסביב לאונייה. ברגע הראשון, מכיוון שלא היינו מוכנים להתקפה, לא הופעל כנגדם הנשק הזה. מפקד הספינה ירד בעצמו לחדר המכונות ופתח את ברזי השמן והקיטור. יש לציין שהבריטים נבהלו מאוד בהתחלה. אולם הרוח היתה בעוכרינו וחלק מן הקיטור החם הופנה אלינו. צינורות השמן נפגעו כתוצאה מן הנגיחות, את הסיפונים מרחנו בשמן, כדי שהפולשים יחליקו. בכל פעם שקרבו המשחיתות ניתך עליהן מטר שימורים ותפוחי-אדמה. מכיוון שאונייתנו היתה עשויה עץ, היה חרטום המשחיתה נכנס לדופן, קורע חלק ממנה, והמשחיתה חזרה לאחור. כך נפגעו סירות ההצלה והרפסודות שהיו תלויות בצדי האונייה וערערו את שיווי-המשקל שלה. יש לציין שאנשינו נלחמו באומץ לב יוצא מן הכלל. פצצות הגאז שהוטלו עלינו נתפסו לרוב והוטלו חזרה אל המשחיתות. כך נמשך הקרב שעתיים וחצי ומספר הפצועים גדל. האנשים והרופאים דרשו להפסיק את הקרב, אולם אנו רצינו להמשיכו, כדי לנסות ולהתחמק מידי המשחיתות. לאחר שיקולים של האחראים על הספינה הגענו לידי החלטה, שאם נמשיך בהתנגדות אנו עלולים לאבד אנשים רבים. גם מצב הפצועים חייב הגשת עזרה ראשונה מיד. מכיוון שהאונייה דלפה, רצינו להביאה למים בטוחים במהירות האפשרית. הודות לעבודתם המאומצת של חבר העובדים ושל המעפילים, הצלחנו להתגבר על-ידי משאבות וכלי-שאיבה על דליפת המים, ולשאוב כל מה שנכנס.

כך, במשך שעה וחצי הצלחנו להוציא את האונייה מכלל סכנה. לאור השיקולים הללו הוחלט, כי יש להסכים להוביל את האונייה לחיפה, אולם רק בכוחות עצמנו. את החיילים שהיו על הסיפון ריכזנו על הגשר. הרופא באונייתם נענה לבקשת רופאים שלנו ועזר בהגשת עזרה לפצועים. יש לציין כי החיילים שנפצעו קיבלו עזרה ראשונה בבית-החולים שלנו והושכבו בחדר-החולים שלנו. חלק מן הנשק שפורק מן החיילים נזרק לים וחלק נשאר בידם, אחרי שהכריזו שלא ימשיכו בקרב. כל אותה שעה ליוו אותנו שש משחיתות וצלבנית אחת.

בחמש בבוקר הקמנו מחדש קשר עם הארץ ומסרנו דו"ח מלא על מהלך העניינים. יש לציין שחדר הרדיו היה מוקף חיילים, וכל זמן המאבק הם לא הרגישו כי מהחדר מועבר שידור. בשבע וחצי התחלנו בשידור ליישוב ומסרנו אינפורמציה על הנעשה בספינה. מטרתנו היתה לשתף את היישוב במהלך הקרב, ולהצביע על כל מה שעוללו הבריטים באונייה. מטעמי ביטחון נאלצנו להפסיק מדי פעם את השידור. מתוך הנחה שהיישוב ממשיך להאזין, מסרנו מדי פעם קטע של אינפורמציה. המשכנו לשדר כל שעות הבוקר. בצהריים נפסק הקשר, אחרי שהבריטים העבירו כוחות נוספים לאונייה והשתלטו גם על חדר הרדיו. מצב הפצועים היה רע, כי לא יכולנו להערות להם דם, ובשל טלטולי הספינה הורע מצבם עוד יותר. יש לציין את אכזריות אנשי הצי הבריטי, שהיתה מוסווית במעטה של צביעות, של 'מה לעשות, זהו צו, ועלינו למלאו'. את אותו התפקיד אפשר היה לבצע בלי רצח של אנשים מחוסרי נשק ושל ילדים. בידינו לא היה כל נשק חם ושום פצצת גאז, וכל מה שנאמר בנדון זה בהודעות הרשמיות [הבריטיות] הוא שקר וכזב וסילוף מכוון של האמת. עובדי העזרה הראשונה מילאו את תפקידם תחת מטר היריות, ובתור ענני הגאז.

בשעה שתיים אחה"צ נכנסנו לנמל חיפה, כשאנו שרים את 'התקווה' ואת שיר הפלמ"ח. תוך כדי קריאות בוז לבריטים חיכו האנשים להעברתם לאוניות-הגירוש. האנשים היו עייפים מאוד לאחר הקרב, שנמשך כשלוש שעות רצופות, ולא יכלו להוסיף להתנגד בשעת ההעברה לאניות-הגירוש.